

Paljetkovanje, đoranje i pripomaganje, ili kako mogu surađivati digitalne zbirke tekstova na klasičnim jezicima

Neven Jovanović
Odsjek za klasičnu filologiju
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
`neven.jovanovic@ffzg.hr`

27. studenoga 2009.

Uvod

Neke digitalne zbirke grčkih i latinskih tekstova

Načela oblikovanja

Reduplikacija ili suradnja?

Čemu toliko zbirk?

Modeli suradnje

Paljetkovanje: puno igala, puno plastova

Đoranje: Creative Commons

Pripomaganje: "telefon iz usluge"

Prema zaključku

Anthologia Graeca 9, 577

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ

Οἶδ', ὅτι θνατὸς ἐγὼ καὶ ἐφάμερος· ἀλλ' ὅταν ἄστρον
μαστεύω πυκινὰς ἀμφιδρόμους ἑλικας,
οὐκέτ' ἐπιψάύω γαίης ποσίν, ἀλλὰ παρ' αὐτῷ
Ζανὶ θεοτρεφέος πίμπλαμαι ἀμβροσίης.

Ptolemej (2. st.)

*Znam da sam smrtnan, da sam kratkovječan, ali kad zvijezda
mnogih promatram put, njihovo kruženje, hod,
tad ne dodirujem nogama zemlju, već u visini
pijem ambrozijski sok koji mi daje sam Zeus.*

Dubravko Škiljan, Grčka lirika: prepjevi, Zagreb: Latina et Graeca, 2008.

Anthologia Graeca na internetu?

- ▶ www.archive.org
- ▶ books.google.com
- ▶ sites.google.com/site/ancienttexts/gk-e-g
- ▶ www.scholiastae.org/scholia/Main_Page
- ▶ www.tlg.uci.edu/

Neke digitalne zbirke tekstova na grčkom i latinskom

- ▶ www.thelatinlibrary.com (latinski)
- ▶ www.hs-augsburg.de/~harsch/augustana.html
Bibliotheca Augustana, Prof. em. Ulrich Harsch, Augsburg
(latinski, grčki itd)
- ▶ pot-pourri.fltr.ucl.ac.be/itinera/ Itinera
electronica, Louvain (grčki, latinski, prijevodi na francuski,
bibliografije!)
- ▶ www.perseus.tufts.edu Perseus Digital Library,
Department of the Classics, Tufts University,
Massachusetts, SAD (grčki, latinski, arapski, engleski,
likovnost, arheologija)

Načela oblikovanja digitalnih zbirki

Digitalna zbirka izvedena je kao...

- ▶ **Arhiv**: zbirka tekstova za čitanje
- ▶ **Baza podataka**: zbirka tekstova za pretraživanje i istraživanje (lingvističko, ali i književno-znanstveno)
- ▶ **Radni prostor**: sve što studentu i znanstveniku treba na radnom stolu (tekst, rječnik, referentna literatura, monografije...)
- ▶ **Forum**: mjesto gdje diskutiramo / čitamo / radimo / učimo zajedno (čitalački kružoci, zajedničko komentiranje / glosiranje)

Ovo su idealni slučajevi — postojeće zbirke redovno kombiniraju više pristupa, mada su težišta različito postavljena.

Čemu toliko zbirki?

Contra:

- ▶ Kanon je antičke književnosti ograničen
- ▶ Kanon "antičke književnosti koja se čita" (u školi, na studiju) još je ograničeniji
- ▶ Postoje "idealne verzije" tekstova: savršena kritička izdanja, "među najfascinantnijim strojevima koje je stvorila dosjetljivost čovječanstva" (Jerome McGann)
- ▶ Svi ionako čitaju prijevode (avaj!)

Čemu toliko zbirki?

Pro:

- ▶ Idealno oblikovanje još nije nađeno — živimo u doba "digitalnih inkunabula" ili "digitalnog opstanka najsposobnijih" (ili "digitalne prajuhe"?)
- ▶ Još nije nađen odgovor: osim vrlo brze, vrlo dobro povezane knjižnice — što je *još* digitalna zbirka? *Što se u njoj može, a u najbogatijoj analognoj ne?*
- ▶ Klasični jezici + drugi jezici — *koji* drugi jezici?

Onkraj ultrabrze knjižnice / prema Alephu

- ▶ Gdje su tota antiquitas, tota Latinitas, tota Graecitas?
- ▶ Gdje je cjelokupna pisanost antike?
- ▶ Gdje su studia totius humanitatis (Graeca non leguntur... Slavica non leguntur... Germanica non leguntur... Gallica non leguntur... Antiquiora non leguntur)?

Zahvaljujući računalima, internetu i masovnim digitalizacijskim inicijativama možemo uopće *postavljati* ta pitanja... s kraja XIX. st.

Croatiae auctores Latini (CroALa)

www.ffzg.hr/klafil/croala

Znanstveni projekt "Digitalizacija hrvatskih latinista", Odsjek za klasičnu filologiju, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

- ▶ Hrvatski latinisti na internetu
 - ▶ Kako citirati ovu stranicu: Jovanović, Neven. "Hrvatski latinisti na internetu. (Croatiae auctores Latini in rete — Croatian Latin Authors on the internet: a finding list)" Digitalizacija hrvatskih latinista. Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Odsjek za klasičnu filologiju. 6. siječnja 2009. [ovdje dodajte datum svoga pristupa stranici]
 - ▶ www.bibsonomy.org/user/filologanoga/hrvlat-internet

Croatiae auctores Latini (CroALa)

- ▶ Načelo rada: umiljato janje...
- ▶ uzor: An Analytic Bibliography of On-Line Neo-Latin Texts, Dana F. Sutton, The University of California, Irvine, www.philological.bham.ac.uk/bibliography/

The Perseus Project: Open Source

- ▶ "All versions of the Perseus Digital Library system were designed to be open-source."
- ▶ Svi su materijali i "servisi" (uslužni programi) koje je objavio i razvio Projekt Perseus slobodno dostupni i mogu se slobodno koristiti, ne samo s korisničke strane, nego i za razvijanje vlastitih aplikacija.

The Perseus Project: primjeri recikliranja I

- ▶ **Perseus under Philologic:** isti tekstovi, drugačije sučelje (brže, jednostavnije, orijentirano prema filološkim istraživanjima): `perseus.uchicago.edu`
- ▶ **The Archimedes Project:** "Izvori su pripremljeni pomoću alata kao što su automatska morfološka analiza latinskoga, grčkog i talijanskog te semantičkog povezivanja izvora s općim i tehničkim, modernim i povijesnim rječnicima i referentnim djelima."
`archimedes2.mpiwg-berlin.mpg.de/archimedes_templates`

The Perseus Project: primjeri recikliranja II

- ▶ **NoDictionaries:** "NoDictionaries predstavlja nov način čitanja niza latinskih pisaca i bilo koje latinske riječi ili rečenice koju upišete ovdje..." nodictionaries.com
- ▶ **The Chicago Homer:** "Grčki tekstovi u Čikaškom Homeru potječu od elektronskih tekstova Projekta Perseus." www.library.northwestern.edu/homer

Croatiae auctores Latini i "Lewis and Short" I

- ▶ **PhiloLogic**: alat za pretraživanje, dohvat i analizu tekstova koji su razvili ARTFL projekt i Centar za razvoj digitalnih knjižnica (DLDC) na Sveučilištu u Chicagu. Postoji i inačica slobodnoga koda (Free Software, Open Source).
- ▶ TEI-Lite: podskup TEI XML standarda za označavanje (humanističkih) tekstova strojno (i, do neke mjere, ljudski) razumljivim oznakama (*tags*).
- ▶ PhiloLogic ima već spremnu funkciju za pozivanje rječnika
- ▶ **Perseus under PhiloLogic** ima latinski parser povezan s latinsko-engleskim rječnikom Lewisa i Shorta (TEI kodirana elektronska verzija teksta iz 1879)

Croatiae auctores Latini i "Lewis and Short" II

- ▶ **Croatiae auctores Latini:** putem trivijalnog retka koda implementacija PhiloLogica šalje upit parseru na poslužitelju u Chicagu.
- ▶ "trivijalno" znači da je autor ovog izlaganja znao napisati taj redak.
- ▶ Perseus under Philologic otvara novi prozor i nudi gramatičku identifikaciju i poveznicu na članak u rječniku Lewisa i Shorta.

Croatiae auctores Latini i Lewis and Short III

```
vardictURL='http://artflx.uchicago.edu/perseus-cgi/morph.pl?  
lang=latin&token=';  
vardictOn=true;
```

Opstanak najposposobnijih ili suradnja?

- ▶ Neoliberalizam: tržišna utakmica, bellum omnium contra omnes.

Opstanak najsposobnijih ili suradnja?

- ▶ Neoliberalizam: tržišna utakmica, bellum omnium contra omnes.
- ▶ Vrijedi kad je "tržište" dovoljno veliko.

Opstanak najsposobnijih ili suradnja?

- ▶ Neoliberalizam: tržišna utakmica, bellum omnium contra omnes.
- ▶ Vrijedi kad je "tržište" dovoljno veliko.
- ▶ Egzotični jezici i jezici "kulturne baštine":
 $\tau\acute{\alpha} \tau\tilde{\omega}\nu \phi\acute{\iota}\lambda\omega\nu \kappa\omicron\iota\nu\acute{\alpha}.$

Opstanak najsposobnijih ili suradnja?

- ▶ Neoliberalizam: tržišna utakmica, bellum omnium contra omnes.
- ▶ Vrijedi kad je "tržište" dovoljno veliko.
- ▶ Egzotični jezici i jezici "kulturne baštine":
 $\tau\acute{\alpha} \tau\tilde{\omega}\nu \phi\acute{\iota}\lambda\omega\nu \kappa\omicron\iota\nu\acute{\alpha}.$
- ▶ Solidarnost je puno, puno bolja.